

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zemědělská fakulta

Studijní program: B4131 Zemědělství

Studijní obor: Agroekologie

Katedra: Rybářství a myslivosti

Bakalářská práce

Téma: Příspěvek k poznání etologie německého ovčáka

(Contribution to the knowledge of ethology of Alsatian)

Autor

Pavλίna Vicková

Vedoucí bakalářské práce

doc. Ing. Vladimír Hanzal, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma „Příspěvek k poznání etologie německého ovčáka“, vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 12. dubna 2009

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Vladimíru Hanzalovi, CSc., za cenné rady a konzultace při vypracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem svým blízkým za podporu během studia.

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zemědělská fakulta

Katedra rybářství a myslivosti

Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Pavlína VICKOVÁ

Studijní program: B4131 Zemědělství

Studijní obor: Agroekologie

Název tématu: **Příspěvek k poznání etologie německého ovčáka**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce bude popsání a zdokumentování chování dvou příbuzných německých ovčáků v modelových situacích.

V práci se zaměřte zejména na:

- zpracování kritického literárního přehledu publikací o chování psů
- podrobný popis průběhu života, socializace a současného chování popisovaných psů
- vytvoření modelových situací podle Abrantese a popis chování obou psů v těchto situacích
- vyhodnoťte zjištěné údaje a vyslovte doporučení pro kynologickou praxi

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 str.**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Abrantes, R.: vývoj sociálního chování psů. 1.vyd. České Budějovice:

Dona. 2000. 81 s. ISBN 80-86136-61-2

O Farrel, V., 1987: Manual or Canine Behaviour , BSAVA Cheltenham, ISBN 0-905214- 06-4

Serpell, J., 1995. The domestic dog: its evolution, behaviour and interactions with people. Cambridge University Press, Cambridge

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Vladimír Hanzal, CSc.**

Katedra rybářství a myslivosti

Datum zadání bakalářské práce: **28. února 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc.
děkan

doc. Ing. Petr Hartvich, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 28. února 2008

SOUHRN

V práci jsou popsány uměle vyvolané modelové situace chování psů, při kterých byla vyhodnocována agrese, dominance, strach a submise. K pokusu byli použiti tři psi, dva pětiletí němečtí ovčáci - bratři a třináctiletý kříženec německého ovčáka. Pro výchozí modelové situace byly použity metody dle R. Abrantese. Všechny situace byly možné pozorovat jak v sourozenském, tak v nepříbuzenském vztahu. Na příkladu modelových situací bylo zjištěno, že mezi sourozenci se vytvořila společenská hierarchie charakteristická pro smečku a ve vypjatých situacích se spojovali ke společné obraně proti třetímu, staršímu psovi.

Klíčová slova: etologie psa, agrese, dominance, strach, submise

ABSTRACT

The aim of the work was to describe the model situations - the behaviour of dogs. Aggression, dominance, fear and submission were evaluated. Three dogs – two five-year-old Alsatians, which were brothers, and 13-year-old hybrid of the Alsatian were used for testing. Model situations were based on the work of R. Abrantes. All situations were studied between brothers and in unrelated relationship. It was found that between brothers the hierarchy typical of kennel was formed. In extreme situations the two brothers fought together against the third elder dog.

Key words: ethology of a dog, aggression, dominance, fear and submission

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED	9
2.1. Etologie a její historie	10
2.2. Pes a jeho vznik	11
2.3. Strategie chování	12
2.3.1. Znakové stimuly	12
2.3.2. Motorické programy	12
2.3.3. Motivace	13
2.3.4. Učení – adaptační modifikace chování	13
2.4. Vývoj sociálního chování psů	15
2.4.1. Agrese	15
2.4.2. Dominance	17
2.4.3. Strach	17
2.4.4. Submise	19
3. MATERIÁL A METODIKA	20
3.1. Psi použité k experimentům	20
3.1.1. Vývoj Dastyho a Ronyho	20
3.1.2. Vývoj Baka	20
3.2. Popis podmínek, za kterých experimenty probíhaly	21
3.3. Navozování modelových situací	21
3.3.1. Modelová situace agrese	21
3.3.2. Modelová situace dominance	21
3.3.3. Modelová situace strach	21
3.3.4. Modelová situace submisivita	22
4. VÝSLEDKY	23
4.1. Vyhodnocení agresivního chování	23
4.2. Vyhodnocení dominance	25
4.3. Vyhodnocení strachu	27
4.4. Vyhodnocení submisivity	28
4.5. Grafické vyhodnocení modelových situací u jednotlivých psů	30
5. DISKUSE	31
6. ZÁVĚR	33
7. POUŽITÁ LITERATURA	35
PŘÍLOHOVÁ ČÁST	37

1. ÚVOD

Myšlení člověka se vyvíjelo po mnoho tisíciletí. Jak bylo možno sledovat vývoj lidské rasy, bylo zřejmé i spatřit vliv našich předků na své okolí. Myslet si, že vývoj života se omezoval pouze na náš druh by bylo velice naivní. Pravdou je, že člověk stojící na vrcholu inteligence v biologické říši, dosahoval nejrychlejšího růstu v uspokojování svých životních potřeb. S rostoucí inteligencí lidí začal i vznik zdánlivě nesouvisejících oborů. Jedním z nich, a pro mne velice zajímavým, je etologie. Tento vědní obor sleduje chování živočichů a zároveň vyhodnocuje tyto životní projevy v jejich přirozeném prostředí.

Ve své bakalářské práci bych se chtěla právě tímto vědním oborem zabývat. Pokusila bych se popsat a zdokumentovat situace, při kterých je možno rozpoznat odlišné chování dvou příbuzných německých ovčáků a tím přispět k poznání etologie tohoto plemene. Toto téma pro bakalářskou práci jsem si vybrala právě proto, že takovéto německé ovčáky vlastním. Tito jedinci jsou z jednoho vrhu. Oba jsou psi a každý má odlišné charakterové vlastnosti. Díky těmto rozličným povahám mohu již pět let pozorovat chování každého z těchto psů v různých životních situacích. Je pro mne velká zkušenost vidět, jak se vyvíjejí dva jedinci stejného věku a plemene, ale různých povah. Chtěla bych se o tyto několikaleté poznatky podělit i s ostatními.

Etologie neboli srovnávací výzkum chování těchto sourozenců bude spočívat v tom, že se na určitý druh chování aplikují již vytvořené modelové situace a následně se tyto výsledky vyhodnotí. Konkrétním cílem mé bakalářské práce je popsání a zdokumentování chování dvou příbuzných německých ovčáků. Toto chování se budu snažit ukázat na příkladech, kde budu vycházet z vytvořených modelových situací dle R. Abrantese.

Modelové situace dle Abrantese:

- Agrese
- Dominance
- Strach
- Submise

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

Etologie jako vědní obor se zabývá studiem chování a životními projevy živočichů převážně v jejich přirozeném prostředí. Původně nešlo o nějaké cílené sledování života kolem sebe, ale byl to pouze lidský instinkt, který přiměl naše předky a nutí i nás sledovat život kolem sebe. S písemným projevem se začalo vše zaznamenávat a následně tyto poznatky předávat dalším generacím. Díky tomu se můžeme dozvědět, kdo a kdy se o co zajímal. Tyto poznatky nám umožňují nahlédnout do vědeckých prací, které slouží k dalšímu rozvoji daných problematik. Etologie klade důraz na druhově specifické chování živočichů, jeho adaptivnost a evoluci. Klasifikuje a porovnává druhově i mezidruhově typické způsoby reakcí při sledování jejich vývoje a dílčích biologických funkcí. Studuje zejména komunikační systémy zvířat, jejich interakce v sociálních vazbách příslušných společenstev, problém intra- a interdruhové agresivity apod. Mezi zakladatele etologie patří N. Tinbergen, K. Lorenz a K. von Frisch. Postupem času a poznatků, se začal tento vědní obor různě dělit a klasifikovat. Popisná (deskriptivní) etologie inventarizuje a klasifikuje rozmanitost typů chování živočichů. Experimentální etologie studuje chování živočichů při pokusně měněných podmínkách (omezení vlivu zkušenosti, nahrazení reálných objektů atrapy) s cílem poznat a vysvětlit fyziologické základy chování (podnětová stimulace určitých forem instinktivních aktivit), dle ANONYMA (2000).

Etologie je tvořena několika oblastmi:

- a) ekoetologie (studium vztahů mezi chováním druhu a podmínkami prostředí),
- b) etofyziologie (studium fyziologických základů chování),
- c) neuroetologie (studium nervových procesů podmiňujících dané chování),
- d) etoendokrinologie (studium vztahů mezi produkcí hormonů a chováním)
- e) etogenetika (studium genetických základů chování),
- f) fylogeneze a ontogeneze chování (zabývající se studiem kmenově a individuálně podmíněných způsobů chování živočichů), podle ANONYMA (2000).

Zvláštní kategorií je tzv. humánní etologie (též etologie člověka) představující v podstatě rozvíjení darwinovských idejí výzkumu biologických základů lidského chování na základě etologických metod (pozorování) a navozování experimentálních podmínek ústící do vypracování tzv. etogramu. Etologické výzkumy v tomto směru znamenají

důležitou etapu ve vývoji evoluční teorie. Lorenzova koncepce etologie se promítla do sociologických absolutizací lidské agresivity a biologických instinktů v četných sociologických teoriích, jak uvádí ANONYMUS (2000).

Chování je způsob jednání a jsou to akce nebo reakce osob nebo věcí za daných okolností. Chování znamená jednání, snášení jednání, postoje. Rozhodujícím účelem každého chování je vyrovnat se s potřebami organismu. Samo o sobě chování neexistuje. To je důvod, proč je tak obtížné odhalit jeho motivace. Jednotlivé projevy můžeme pochopit jen díky tomu, že porovnáme neznámé rysy jednoho druhu se známými strukturami jiného. Tato metoda je užitečným způsobem pro studium chování. To nám neslouží jen pro porovnávání podobností, ale umožňuje i odhalovat rozdíly. Podobnosti jsou užitečné pro podporu nových myšlenek a studií. Rozdíly často odpovídají na původní otázku a současně kladou otázky další, jak uvádí ABRANTES (2000).

2.1. Etologie a její historie

Podle VESELOVSKÉHO (1974) je etologie poměrně mladý obor biologických věd. A jejím posláním je studium zvířecího chování pomocí biologických metod.

Etologie neboli srovnávací výzkum chování podle LORENZE (1993) spočívá v tom, že se na chování zvířat a člověka aplikují všechna ta pojetí otázek a všechny ty metody, které se od Darwinovy doby staly ve všech jiných odvětvích biologie samozřejmými. Pronikání biologického myšlení do výzkumu chování zabránil hlavně názorový spor mezi dvěma velkými psychologickými školami. Škola účelové psychologie (purposive psychology), jejímiž představiteli byli především William McDougall a později Edward Chase Tolman, zastávala myšlenku mimo přírodního faktoru „instinktu“. Propagovala názor, že „instinkt“ jako agens nepotřebovalo přirozené vysvětlení, stačilo ho pouze pozorovat. Druhá škola, škola behaviorismu (chování), kritizovala předpoklad mimopřírodních faktorů jako nevědecký a právem požadovala příčinné vysvětlení. Filozofické spekulace měly nahradit metody empirické.

Ačkoliv se různí autoři myšlenek a publikací v názorech na chování zvířat liší, můžeme konstatovat, že etologie jako směr se začal intenzivněji rozvíjet až od čtyřicátých let dvacátého století.

2.2. Pes a jeho vznik

Dle CORENA (2007) existuje řada teorií o biologickém původu psa domácího. Avšak v poslední době se názory mezi zastánci různých teorií ještě přiosměly, neboť přibýly nové paleontologické důkazy a též bylo možno využít rozborů DNA.

COREN (2007) také uvádí, že podle paleontologů bylo předchůdcem psa podivné malé na stromech žijící zvíře zvané miacis. To žilo asi před čtyřiceti miliony lety. Miacise uvádí nejen jako předka šelem psovitých, ale i medvědů a koček. Vývojová linie, která vedla dále ke psům, pokračuje zvířetem nazývaným cynodictis. Ten se objevil asi před dvanácti miliony lety. Z tohoto vzešly dvě různé vývojové linie. První byla cynodesmus, linie připomínající hyenu s určitými znaky kočkovitých šelem. Druhou linii tvořilo zvíře tomartus, z něhož vzešly všechny šelmy psovitě.

SCHLEL-KOFLER, WEGLER (2007) uvádí, že ještě do nepříliš dávné doby někteří odborníci věřili, že se pes vyvinul z vlka, šakala zlatého a kojota. Dnes však považujeme za jisté, že jediným prapředkem našeho psa domácího (*Canis lupus familiaris*) je vlk obecný eurasijský (*Canis lupus lupus*). K tomuto závěru došli významní badatelé na základě anatomického porovnávání, pozorování chování a experimentálního křížení.

Již za doby ledové, tedy asi před 14 000 lety, se vlk připojil k tehdejšímu člověku. Můžeme pouze vytvářet domněnky o tom, proč se tak stalo. Snad proto, že někteří ne tak plaší jedinci se zdržovali v blízkosti lidských tábořišť a živili se odpadky a tím udržovali okolí lidských obydlí v čistotě. Lidé je proto snášeli a v nejhrošších časech zřejmě využívali i jako zdroj potravy. Blízký vztah se vyvinul, když si ženy přinášely domů divoká vlčí mláďata, odkojily je a vychovaly. Některá takto odchovaná štěňata pravděpodobně získala větší důvěru k lidem a zůstala tak v táboře.

Vlci chrání svou kořist nanejvýš agresivně a nikdy by se o ni nepodělili. K hlídání se také nehodí, protože sice hájí svůj revír proti jiným vlčím smečkám, ale vůči neznámým jsou však velmi bojácní a utíkají. Navíc vlci neumějí štěkat!

Vlci, kteří zůstali v lidských táborech a sídlech, časem ztratili veškerý kontakt s divokými příbuznými. To je důležitý předpoklad zdomácnění, domestikace. Trvalo možná několik tisíc let, než se z vlka vyvinul první pes. Je velmi nesnadné přesně datovat a zařadit archeologické nálezy z období paleolitu, protože na základě kosterních pozůstatků se často nedá s jistotou říci, zda je jedná již o psa či ještě o vlka, i když již anatomicky pozměněného.

Nejdůležitější nálezy, které jsou jednoznačně přiřazovány psům, pocházejí z mezolitu, který nastoupil s koncem doby ledové. V Severní Americe, v Idahu a v Illinois, byly objeveny části psích koster staré 10 400 až 8 000 let. U Frankfurtu nad Mohanem byla nalezena vcelku kompletní kostra psa podobného dingovi, stará rovněž asi deset tisíc let.

FOGLE (2007) napsal, že izraelští archeologové objevili 12 500 let starý lidský hrob, kde bylo dokonce psí štěně.

Dále SCHLEL-KOFLER, WEGLER (2007) uvádí, že se šlechtěním několika prvních plemen lidí začali asi před 4 000 lety. Jednalo se převážně o chrtly a mastify. Postupně vznikala další a další plemena, ale cíleně jsou nová plemena šlechtěna teprve posledních 2000 let. Dnes existuje asi 350 psích plemen. Domestikací ztratil pes svůj vrozený strach z člověka. Člověk se mu dokonce stal důležitým sociálním partnerem.

BESSANT, NEVILLE, VINER (2005) píší, že díky člověkem prováděnému chovu a selekci psů se mění sociální chování a stupeň touhy a schopnosti komunikace mezi jednotlivými plemeny.

2.3. Strategie chování

ABRANTES (2000) uvádí, že Konrad Lorenz, Nikolas Tinbergen a Karl von Frisch odhalili evoluční záležitosti a adaptace na určité prostředí, jimiž jsou: *znakové stimuly* neboli *spouštěče*, *motorické programy*, *motivace* neboli *pudy* a *učení* včetně imprintingu.

2.3.1. Znakové stimuly

Znakové stimuly neboli spouštěče jsou dle ABRANTESE (2000) signály, které zvířeti umožňují poznat vitální prvek neboli jiného živého tvora, když ho spatří poprvé. Lze je spatřit v komunikaci, lovu a chování vyvolané strachem.

2.3.2. Motorické programy

Motorické programy vyvolávají podle ABRANTESE (2000) projevy jiného typu chování. První motorický program byl zkoumán u husy divoké (*Anser anser*), reakce kutálení vajíčka. Když husa spatří vedle svého hnízda vajíčko nebo něco, co vypadá jako vajíčko, natáhne krk, až na něj dosáhne zobákem, a potom jemně kutálí vajíčko zpět do hnízda. Takové chování je fixovaný vzor a etologové tvrdí, že je vrozený.

Instinkt je vrozený program k projevu komplexní sekvence chování bez předchozího učení. Instinktivní vzory chování jsou obvykle reakcemi na specifické stimuly, jako například vzory krmení, páření, výchovy mláďat a agrese. U každého biologického druhu se instinktivní chování vyvíjí na základě přirozeného výběru, ABRANTES (2000).

2.3.3. Motivace

Ústřední myšlenkou pro pochopení chování je motivace. ABRANTES (2000) uvádí, že je to to, co nutí dělat zvíře to, co dělá. Tkví v pozorování chování zvířat a změn v chování bez zásahů subjektivních faktorů, předem formulovaných předpokladů nebo teorií.

Též ABRANTES (2000) píše, že to, co motivuje zvíře jsou pudy: pud sebezáchovy motivuje lov, sexuální pud motivuje páření a agrese motivuje vyhnání protivníka.

Pud je síla, tlak směřující kupředu, základní potřeba, hnací energie, ABRANTES (2000).

Podle ABRANTESE (2000) se vědci neshodují na jedné teorii motivace, ale je zřejmá obecná tendence.

MIKULICA (1991) uvádí, že podle energického modelu chování, vytvořeným N. Tinbergenem a K. Lorenzem existují: **specifická motivace** – hlad. Ten je naprostou specifickou pohnutkou motivující potravní chování, je-li jeho intenzita velká, probíhá potravní chování s vysokou intenzitou. Pohotovost k reakci a intenzita reakce na podněty stoupá s intenzitou motivace. Souběžně s intenzitou specifické motivace stoupá i hladina tzv. **nespecifické motivace**.

MIKULICA (1991) píše, že ZIMEN (1971) vypožoroval, že se při zvýšeném hladu objevuje ve vlčí smečce nejen neklid, ale zároveň stoupá i četnost agresivních projevů.

2.3.4. Učení – adaptační modifikace chování

VOŘÍŠKOVÁ a kol. (2001) nazývá modifikací každou relativně trvalou změnu, vyvolanou vnějšími vlivy v organismu v průběhu jeho individuálního života. Modifikace jsou všude přítomné a téměř každá malá změna prostředí vyvolává drobné modifikace. Předpokladem učení je paměť. Je to v podstatě systém, který poznatky třídí, registruje a ukládá. Krátkodobé druhy paměti jsou v organismu registrovány na základě

elektrických impulsů v nervovém systému. Dlouhodobé formy paměti pracují na chemickém základě.

Habituační- je dle VOŘÍŠKOVÉ a kol. (2001) forma učení, kterou se organismus učí nereagovat na určitý podnět. Po opakování určitého podnětu tato reakce mizí.

Podle MIKULICI (1991) je to vymizení vrozené odpovědi organismu na specifický podnět.

Imprinting- je zvláštní formou učení. Tu uvádí VOŘÍŠKOVÁ a kol. (2001) jako asociaci určitého způsobu chování s konkrétním podnětem, bez zpětného hlášení o úspěšnosti této změny v chování. Tento proces objevil Konrád Lorenz a zkoumal sociální chování u husy velké (*Anser anser*), která byla vázána na něho a jeho asistenty.

MIKULICA (1991) píše, že je tomu u mláďat, u nichž se v raném mládí během tzv. kritické neboli senzitivní periody objevuje schopnost zvláštního způsobu učení - vtiskávání.

Podmiňování – je v pavlovském slova smyslu vytváření podmiňovacích reflexů, dle VOŘÍŠKOVÉ a kol. (2001).

MIKULICA (1991) uvádí, že rozeznáváme :

- klasické podmiňování neboli učení podmíněnými reakcemi prvního typu
př. podmíněný podnět – zvonek (světlo)
nepodmíněný podnět – potrava
chování (reakce) – slinná reakce
- operační podmiňování: a) učení metodou pokus – omyl

př. Pes se pokouší prohrabat tvrdou podlahu, přeskočit vysoké pletivo nebo je prokousat. Toto chování je nutno označit vzhledem k jeho nezdaru jako omyl, protože nevede k žádnému cíli. Až později pes při náhodném výskoku ze střechy boudy překoná oplocení nezakrytého kotce. Jen tento způsob jednání má za následek úspěch.

b) učení podmíněnými reakcemi druhého typu

př. Štěkání psa na povel. Psovod dává povel „Štěkej!“ a je připraven zpevnit hlasový projev psa pamlskem.

2.4. Vývoj sociálního chování psů

Chování psů jako sociálních šelem popisuje Abrantes (2000). Tomu přiřazuje zásluhu čtyř mechanismů, které se vyvinuly během evoluce.

2.4.1. Agrese

Dle ABRANTESE (2007) se o agresivitu jedná tehdy, když se jedinec setká se soupeřem. Ti se utkávají kvůli životním potřebám jimiž jsou potrava, teritorium a sexuální partneři. Je to pud vyvolávající okamžitou touhu jedince zabít toho druhého, popřípadě ho zahnat na útěk. Agresivní pes cení zuby.

Agresivita vůči psům

Dominantní agresivita je podle FOGLEHO (2004) nejčastěji proti příslušníkům stejného pohlaví. Spíše se to vyskytuje u samců než u fen. Nejčastěji to můžeme pozorovat v případě, že je pes na svém území. Bývá to často důsledek nevyváženosti pohlavních hormonů, popř. se toto chování vyvine jako důsledek nedostatečného zapojení do společnosti psů.

Agresivita vůči lidem

Se psy se dle FOGLEHO (2004) zachází jako s podřízenými členy smečky a jsou ochotni poslouchat příkazy všech členů rodiny. Někteří lidé je však navykají na postavení vůdce smečky. Vůdci se tlačí do dveří jako první, jsou krmeni jako první a kladou požadavky na okamžité poskytnutí pohodlí a péče. V případě, že se pes cítí jako vůdce smečky, je pravděpodobné, že bude k posílení svého postavení používat agresivitu.

Agresivita vůči jiným zvířatům

Skutečnou agresi lze pozorovat pouze mezi příslušníky stejného druhu, jak píše ABRANTES (2007). Když pes honí kočku, není to důvodem agrese, ale lovecký pud a pud sebezáchovy. Útoky na jiná zvířata mohou být vyvolány přehnaným vlastnickým pudem vzhledem k teritoriu nebo majiteli.

Mateřská agresivita

Feny mají říji dvakrát do roka a v této době jsou u nich produkovány samičí hormony. Hárání, jak uvádí CARLSON, GREEN (1995), trvá tři týdny a fenka je plodná mezi desátým a šestnáctým dnem. Hormony jsou příčinou toho, že jsou některé feny v této době agresivnější, dle FOGLEHO (2004). Mateřská agresivita se může

projevovat tak, že se stávají podrážděné, majetnické k hračkám, kostem a intenzivně brání svůj pelíšek.

Přibližně ve věku pěti týdnů začínají štěňata projevovat první známky agresivního chování. Je velký rozdíl mezi tím, když někdo agresivní je a někdo pouze projevuje agresivní chování.

Netlumené agresivní chování

Podle MIKULICI (1991) je extrémním vyvrcholením v chování psychicky zdravého psa. Neobjeví se náhle, ale předchází mu delší období drobnějších konfliktů a napětí. Netlumená agresivita je charakteristická jen pro mocenský boj o pozici alfa. Těsně před útokem ukazuje pes typický bojový postoj. Hlava je mírně skloněná, uši jsou vztyčeny s ušním otvorem směřujícím na stranu a dopředu. Horní pysk je mírně pokrčen, zuby vyceněny a tlama pootevřena. Srst na krku je lehce zježena, na hřbetě ponejvíce v oblasti lopatek.

Tlumené agresivní chování

Je mnohem běžnější než agrese bez útlumu. Setkají-li se dva neznámí psi na ulici a strhne-li se mezi nimi bitka, charakterizují ji většinou krátké rychlé zákusy bez otřásání. Psi se na sebe vrhají, chňapou po sobě, vrčí a ječí. Bitka vypadá na první pohled hrozivě, ale do zákusů nekládají soupeři velkou sílu, takže si většinou neublíží. Psi se snaží zaútočit svrchu, a proto se občas dva rovnocenní partneři postaví na zadní nohy, vzájemně se opřou o tělo protivníka a bitka probíhá na krátkou chvíli ve stoje. Pes, který se snaží vyjádřit převahu, se přiblíží z boku ke druhému psu a klade mu na hřbet těsně za kohoutkem hlavu, nohu nebo dokonce vystoupí na jeho hřbet. Podle polohy trupů obou partnerů se toto postavení nazývá T-pozice. Na T-pozici navazují jen dvě možná východiska: podrobení se slabšího jedince, nebo okamžitá bitka. Následnou podřízenost lze pozorovat jen u mladých zvířat, kde pokorná gesta končí převalením se na záda a odkrytím břicha, nebo v pevně ustálené hierarchii, kde dospělé zvíře nepříliš výrazně uzná převahu a projeví ji podřízeneckou výzvou ke hře. U psů navzájem si neznámých nebo při nepevné hierarchii působí T-pozice silně provokativně a i klidný pes se po této výzvě okamžitě vrhá do rozhořčené bitky, jak píše MIKULICA (1991).

Dominanční agrese

Dle MIKULICI (1991) zahrnuje soutěžení o sociální pozici mezi psy nebo mezi člověkem a psem. K dominantní agresi řadí také bránění nějakého předmětu (kosti,

hračky apod.) nebo potravu, kterou pes odmítá vydat partnerovi, jehož chápe jako podřízeného jedince.

Teritoriální agrese

Objevuje se podle MIKULICI (1991) při bránění domu, dvora nebo zahrady před cizími psy nebo lidmi.

Protektivní agrese

Je při obraně mláďat nebo při obraně člena smečky, jak uvádí MIKULICA (1991).

Přesměrovaná agrese

Podle MIKULICI (1991) k ní dochází, když se psovodi snaží od sebe odtrhnout peroucí se psy. Pes je v afektu schopen kousnout i do ruky psovoda, který jej odtahuje z místa rvačky.

2.4.2. Dominance

Dominance také jinak nadřazenost. Nadřazený pes se projevuje dle ABRANTESE (2007) následovně:

- rázným pohybem, sebevědomým postavením těla
- zvednutou hlavou, zvednutýma ušima
- široce otevřenýma očima a lehce ohrnutými pysky

To všechno v různé intenzitě a kombinaci v závislosti na stupni nadřazenosti a sebedůvěry.

FOGLE (2007) píše o tom, že je ve většině případů dominantní jedinec pes. Přestože pomáhá velikost, není určovacím faktorem při postavení zvířete.

V položení hlavy na krk nebo plece jiného psa je nejběžnější způsob vyjádření dominance postojem. Také se projevuje přímým pohledem na „protivníka“, též FOGLE (2007).

Výraz dominance lze také sledovat při samčím pářícím postoji dle MIKULICI (1991).

2.4.3. Strach

ABRANTES (2007) uvádí strach jako motivační faktor, který podmiňuje buď útěk nebo obranu. Jde o stresovou reakci, kdy při hodnocení určitých situací u psa spouští sérii fyziologických a anatomických procesů, které mají jedinci pomoci se s danou

situací co nejlépe vypořádat. Existují dva druhy strachu: **existenční** a **sociální**. **Existenční strach** je způsoben pudem sebezáchovy. Jedná se tedy o útěk nebo boj a je většinou vyvolán stimulem, který zvíře pozná bez předchozí zkušenosti. **Sociální strach** vzniká na základě konfliktů s jinými členy téhož druhu. Boj a útěk jsou stále dvě možnosti, ale v těchto případech je možný ještě kompromis. Sociální strach je často vyvolán stimulem předcházející zkušenosti. Pokud má pes nepříjemnou zkušenost na jednom místě, toto místo samo o sobě bude vyvolávat strach.

Strach z neznámých

Strach z neznámých neboli xenofobii mají všichni psi vrozenou. Tento strach je ochraňuje. Všichni cizinci nebo neznámé situace jsou přijímány s nedůvěrou, dokud se pes nepřesvědčí o jejich mírumilovnosti, jak píše ABRANTES (2007).

Strach z otevřeného prostoru

Agorafobii nazýváme strach z otevřeného prostoru. Jedná se o chorobný strach z veřejných míst nebo otevřených prostranství. Mnoho zvířat má agorafobii vrozenou jako součást pudu sebezáchovy. Mladí psi ji mohou projevovat tak, že dávají přednost krytým místům spíše než otevřenému prostoru, jak uvádí ABRANTES (2007).

Strach z uzavřeného prostoru

Strach z uzavřeného prostoru neboli klaustrofobie. Je to strach z pohybu v uzavřených prostorách. Psi trpící tímto strachem mohou projevovat zdrženlivost, pokud mají vejít do neznámých uzavřených nebo tmavých prostor. U psů se s klaustrofobií můžeme setkat jen výjimečně, ABRANTES (2007).

ABRANTES (2000) uvádí strach jako pud, jež motivuje organismus, aby reagoval na blížící se hrozbu.

Kousání ze strachu

Příčinou toho, že pes kouše ze strachu, je často malá sebedůvěra psa. Tento pes se často může schovávat za svého pána s ocasem staženým mezi nohama, FOGLE (2004).

Strach ze psů

Pes, který má strach z jiných psů, měl málo zkušeností s jinými psy v raném věku štěněte. Ale může to být i proto, že je držen v přílišné péči majitele. Může to rovněž být i důsledek dřívějšího vylekání nebo pokousání jiným psem, jak píše FOGLE (2004).

DESENSKÝ (2008) uvádí, že plachost je vyšší forma strachu založená na instinktech. Bázlivého psa nesmíme utěšovat způsobem: „Neboj se, nic se ti nestane.“ Přenesli bychom na něj pocit stresu, který by jen posílil jeho strach.

2.4.4. Submise

Submisivita neboli podřízenost. Je úzce spjata se strachem, stejně tak jako nadřazenost s agresivitou, dle ABRANTESE (2007). Podřízenost se dá také označit jako méněcennost nebo nejistota. Z hlediska chování se podřízenost, méněcennost a nejistota projevují následovně:

- uši nejspíš zcela přitisknuté k hlavě
- dozadu stažené pysky, aniž by byly vidět zuby
- přimhouřené mrkající oči
- ploché hladké čelo
- příkrčování se, plazení
- svěšený ocas, někdy stažený mezi nohy

Jsou dva hlavní způsoby, jak se podřízené chování projevuje:

1) aktivní podřízenost, kdy se pes snaží aktivně uklidnit svého protivníka, například šťouchnutím čenichem.

2) pasivní podřízenost, kdy si pes pasivně lehne břichem nahoru a pasivně se nechává očichávat, popřípadě i olizovat.

Podle ABRANTESE (2007) existuje ještě třetí varianta, kterou autor nazývá „napůl pasivní podřízenost“, kdy při pasivním podřízení pes nebo vlk zvedne hlavu a šťouchá čenichem do vzduchu, aniž by se svého protivníka dotknul.

Submisivité se štěně učí asi od pátého týdne věku.

Dle FOGLEHO (2007) ukazují psi své podřízené chování odvráceným pohledem a svěšenými rameny. Je to nezbytné mezi psy ve smečce při poslouchání povelů svého vůdce. Ovšem i základna pro úspěšné začlenění psa do naší rodiny. I ten nejdominantnější pes předvádí podřízený postoj vůči lidem ve své smečce.

3. MATERIÁL A METODIKA

3.1. Psi použití k experimentům

3.1.1. Vývoj Dastyho a Ronyho

Psi se narodili 4.7.2003. Štěňata nebyla s PP, ale jsou to čistokrevní němečtí ovčáci. Jednoho psa jsme pojmenovali „Dasty“ a druhého „Rony“. Od útlého věku jsme je krmili nejen granulovanou stravou, ale též masnou bílkovinou.

Štěňata nebyla ponechávána bez dozoru. K prvnímu střetu došlo ve věku 13 měsíců, kdy byli psi ponecháni osamocně a pravděpodobně došlo k boji v postavení žebříčku hierarchie, přičemž byl paradoxně poraněn Dasty.

Ve 4 letech došlo k tomu, že Rony prostrčil ucho přes kotec a Dasty mu jej sežral. Co spustilo tuto šarvátku nelze odhadnout. Netrvalo ani týden a znovu se to opakovalo. To byl druhý větší střet mezi psy.

Z preventivních důvodů byla zasunuta mezi kotce dřevěná deska.

Dasty

- věk při pokusech: 5 let
- pes vyrovnané povahy
- společenský, přátelský
- sebejistý
- výška 74 cm
- hmotnost 48 kg

Rony

- věk při pokusech: 5 let
- pes slabší povahy, nevyrovnaný
- nevyžaduje spol. cizích psů
- někdy bázlivý
- výška 72 cm
- hmotnost 46 kg

3.1.2. Vývoj Baka

Kříženec německého ovčáka se narodil 10.5.1995. Jedná se o psa menšího vzrůstu a štíhlejší postavy. Už od mládí nesnese přítomnost ostatních psů. V případě kontaktu s ostatními psy, bez předchozího varování okamžitě útočí. V jednom případě zaútočil i na člověka.

Bak

- věk při pokusech: 13 let
- pes slabší povahy, nevyrovnaný
- útočí na všechna zvířata, lidí si většinou nevšímá
- zákeřný, nevyzpytatelný
- výška 55 cm
- hmotnost 28 kg

3.2. Popis podmínek, za kterých experimenty probíhaly

K naplnění cílů bakalářské práce byli použiti celkem tři psi. Dva psi z vlastního chovu (Dasty a Rony) a jeden pes z cizího chovu (Bak). Všichni psi se už znali z dřívějších dob, neboť společné setkání proběhlo celkem třikrát. Pokusy probíhaly v teritoriu všech tří psů. Spolu byli zaznamenáni dva psi, poté všichni tři. Nejprve byly sledovány situace mezi Dastym a Ronym. Poté mezi Dastym a Bakem a naposledy mezi Ronym a Bakem. Nakonec byli všichni psi puštěni dohromady. Vše bylo natočeno kamerou JVC Everio GZ-MG57 s rozlišením 5,37 megapixelu s CCD snímačem. Následně byly z nafilmaného videa vytvořeny videosekvence. Z těch postupně vytvořeny fotografie. Jednotlivá pozorování trvala v rozmezí od 30 – 120 minut po dobu 2 měsíců.

3.3. Navozování modelových situací

3.3.1. Modelová situace agrese

Agresivní chování bylo vyhodnocováno na volném prostranství v teritoriu sourozeneckých psů Dastyho a Ronyho. Všem třem psům bylo toto prostředí známé. Pozorování a následné zaznamenání výsledků chování bylo opakováno třikrát. Psi byli vypouštěni jednotlivě do prostoru o velikosti cca 20x10 m. Prostor k experimentům byl vybrán tak, aby na psy působil co nejmenší počet vnějších vlivů. Pořadí vypouštěných psů bylo následující: 1. Dasty, Rony, 2. Dasty, Bak, 3. Rony, Bak, 4. Dasty, Rony, Bak. K zajištění bezpečnosti sloužil v některých případech náhubek. Sledovanými prvky bylo postavení těla, hlavy, uší, ocasu, postavení chlupů na hřbetě a mimika tváře. K navození agrese mezi Dastym a Ronym bylo použito aportu. K navození agrese mezi Dastym, Ronym a Bakem byla snaha jednotlivých psů o nadřazenost.

3.3.2. Modelová situace dominance

K navození dominance byl použit stejný prostor jako při sledování agrese. Projevy nadřazeného chování byly sledovány při spontánním pohybu psů na daném území. Postup při vypouštění psů byl stejný jako u agrese.

3.3.3. Modelová situace strach

K navození strachu mezi jednotlivými psy bylo použito místo neutrální a pro všechny tři neznámé. Nebyly použity žádné pomůcky. Jmenované psy jsme nechali 10

minut spolu v tomto prostředí bez naší přítomnosti. Sledování byli z povzdálí. Postup při vypouštění psů viz agrese.

3.3.4. Modelová situace submisivita

Submisivní chování psů bylo odvozeno z modelové situace dominance. Při sledování dominance bylo zároveň pozorováno submisivní chování. Postup při vypouštění psů viz dominance.

4. VÝSLEDKY

4.1. Vyhodnocení agresivního chování

Agresivní chování se u Dastyho projevuje ceněním zubů na Ronyho (obr.č.1). Hlava je mírně skloněná, uši jsou vztyčeny s ušním otvorem směřujícím na stranu a dopředu (obr.č.2). Horní pysk je mírně pokrčen, zuby vyceněny a tlama pootevřena (obr.č.3 a č.4). Srst na krku a hřbetě je lehce zježena (obr.č.3 a č.4).

obr.č.1

obr.č.2

Sebevědomé držení těla a ocas vztyčený směrem nahoru (obr.č.1- č.4).

obr.č.3

obr.č.4

Rony má sebevědomé postavení těla a ocas je zdvižený nahoru (obr.č.5). Dasty vrčí, ježí chlupy na zádech a dominantně staví ocas nahoru (obr.č.6).

obr.č.5

obr.č.6

Dasty odstrkuje Ronyho vlastním tělem, cení zuby a stále vrčí (obr.č.7). Těla obou psů jsou narovnaná, ocas zdvižený nahoru, pomalými pohyby kolem sebe chodí a oba vrčí (obr.č.8).

obr.č.7

obr.č.8

Dasty pokládá přední nohu na Bakovu zád'. Rony přibíhá svému sourozenci Dastymu okamžitě „na pomoc“ (obr.č.9). Bak agresivně útočí na Dastyho. Dasty strhává Baka k zemi (obr.č.10) a následně dochází k ostrému souboji (obr.č.11- č.12).

obr.č.9

obr.č.10

obr.č.11

obr.č.12

4.2. Vyhodnocení dominance

Dominance neboli nadřazenost mezi Dastym a Ronym se projevuje položením přední nohy na Ronyho zád' (obr.č.13). Sebevědomým postavením a rázným pohybem těla (obr.č.13). Dasty pokládá hlavu na Ronyho krk a plece, má široce otevřené oči a lehce ohrnuté pysky(obr.č.14).

obr.č.13

obr.č.14

Dasty má vztyčené uši, zvedlý ocas směrem nahoru a položenou hlavu na Ronyho krk (obr.č.15). Hlava Ronyho je v sevření předních nohou Dastyho (obr.č.16).

obr.č.15

obr.č.16

Rony pokládá hlavu na krk Dastyho (obr.č.17), uši jsou stažené směrem dozadu, vrčí a má zdvižený ocas nahoru (obr.č.18). Srst je lehce naježená.

obr.č.17

obr.č.18

Dasty pokládá přední nohu na Bakovu zád', uši jsou v normální pozici, srst není zježena, ocas směřuje směrem nahoru. Bak má uši stažené dozadu a ocas směřuje vzhůru (obr.č.19).

obr.č.19

4.3. Vyhodnocení strachu

Rony vrčí, cení zuby a snaží se od sebe Dastyho odehnat (obr.č.20 a č.21). Srst na hřbetě je silně zježená, špička ocasu je ve výšce těla a tento pes cvaká zuby naprázdno

obr.č.20

obr.č.21

Dasty kolem Ronyho chodí a vyžaduje si jeho společnost. Rony ho však stále od sebe odhání s občasným výhruzným štěknutím (obr.č.23).

obr.č.22

obr.č.23

Rony uhýbá pohledem od Baka (obr.č. 24 a č.25). Uši jsou staženy dozadu, ocas je vztyčen a směřuje nahoru (obr.č.24). Bak přímým pohledem hledí na Ronyho, uši má vztyčeny směrem dopředu a ocas směřuje směrem nahoru (obr.č.24). Srst žádného ze psů není naježena. Rony posléze utíká do bezpečí svého kotce (obr.č.25).

obr.č.24

obr.č.25

4.4. Vyhodnocení submisivity

Dasty má snahu jen lehké podřízenosti (obr.č.26 a č.27). Lehá si pasivně na zem a nechává se očichávat. Rony má stažen ocas směrem dolů a uši směřují dozadu (obr.č.26 a č.27).

obr.č.26

obr.č.27

Rony pokládá hlavu na Dastyho krk, zdvihá ocas nahoru a uši sklání směrem dozadu. Dasty má ocas zdvižený nahoru, uši jsou v normální pozici (obr.č.28). Rony podkládá Dastymu krk pomocí předních nohou, ocas je zdvižený nahoru a uši jsou silně skloněny dozadu (obr.č.29).

obr.č.28

obr.č.29

Dasty pokládá hlavu na krk Ronyho. Rony má svěšený ocas dolů, srst není naježená, uši jsou stažené dozadu (obr.č.30). Dastyho nadřazenost se postupně stupňuje, tím se zároveň stupňuje i submisivita (obr. č.30 – č.32).

obr.č.30

obr.č.31

Rony sklání hlavu čím dál více dolů, uši má stále stažené dozadu, stojí na místě a čeká (obr.č.31). Následuje útěk, kdy má svěšen ocas mezi nohama (obr.č.32). Rony močí jako fena (obr.č.33).

obr.č.32

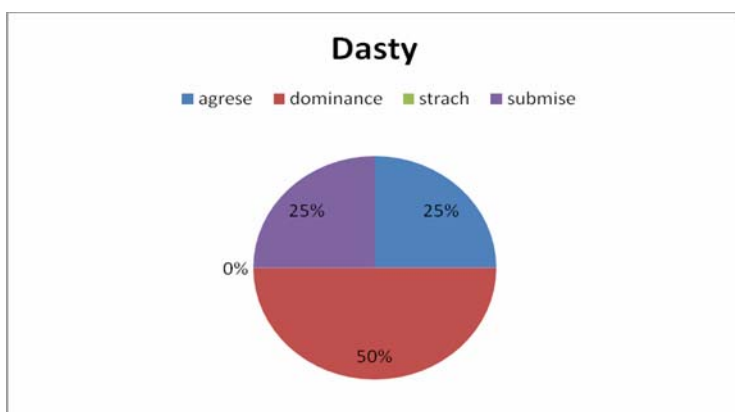

obr.č.33

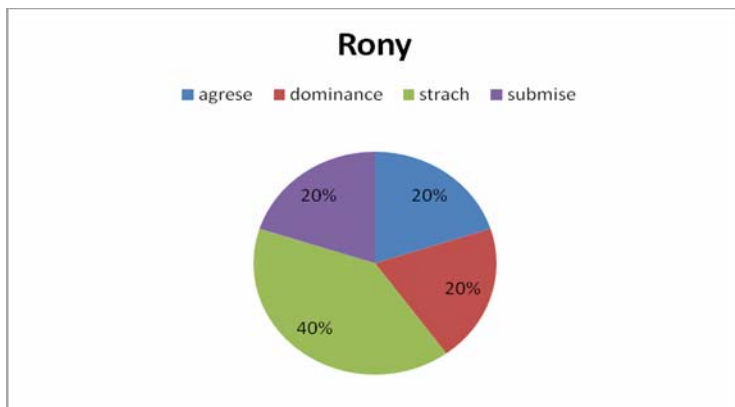
4.5. Grafické vyhodnocení modelových situací u jednotlivých psů

Grafy vyjadřují projevy agrese, dominance, strachu a submise při společném pobytu jednotlivých psů. Dasty se z 50% choval dominantně a neprojevilo se u něj strach. Rony vykazuje všechny 4 kategorie chování, převládá však strach (40%). U Baka se během pokusu projevila pouze agrese.

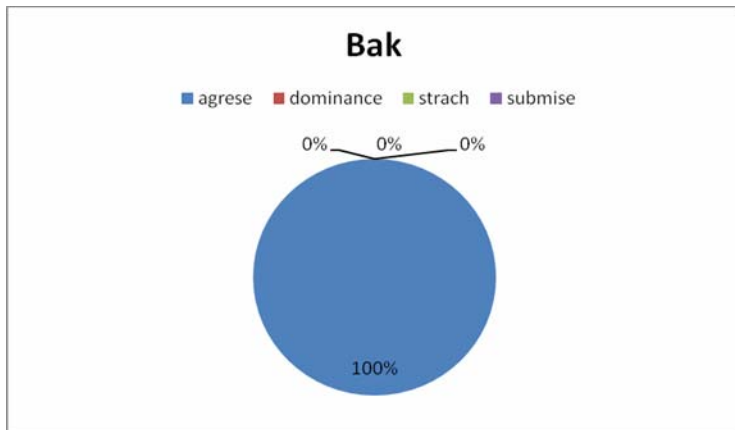
obr.č.34

obr.č.35

obr.č.36

5. DISKUSE

V souladu s vyhodnocováním metod dle MIKULICI (1991) se projevila dominantní agrese u Dastyho. Brání si aport před svým sourozencem Ronym. To zahrnuje soutěžení o sociální pozici mezi psy. Pes odmítá vydat partnerovi hračku, jehož chápe jako podřízeného jedince. S ABRANTESEM (2007) je shoda v tom, že agresivní pes cení zuby.

Rony, i přes upozornění Dastyho vrčením, ceněním zubů či ježením srsti se pokouší i nadále aport sebrat, přestože ví, že může dojít k souboji. Z toho vyvozují, že se Rony za každé situace nehodlá Dastymu podřídít. Zde se zřejmě jedná o neuspořádané místo v žebříčku sociální hierarchie.

Další projev agrese se uskutečnil při kontaktu Dastyho, Ronyho a Baka. Dasty se pokusil o nadřazenost tím, že položil přední nohu na Bakovu zád'. Bak, pravděpodobně jako nesubmisivní typ, na něj okamžitě agresivně útočí. Dasty jako vždy dominantní jedinec toto chování nerespektuje a nastává souboj. Ve chvíli, kdy je Dasty v převaze, přibíhá Rony svému sourozenci Dastymu okamžitě „na pomoc“. Z této situace bylo patrné, že sourozenečtí psi se v kritických situacích spojují ve smečku proti staršímu kříženci německého ovčáka. Bez zásahu lidí by došlo pravděpodobně k roztrhání tohoto třináctiletého psa. Bak se totiž nevzdává svého postavení a neustále vrčí a útočí, přestože bojuje se smečkou dvou mnohem silnějších psů, než je on sám.

Dominantní postavení těla se u Dastyho shoduje s ABRANTESEM (2007). Výše jmenovaný pes má sebevědomé postavení těla, zvedlou hlavu, zvedlé uši, široce otevřené oči a lehce ohrnuté pysky. Též se shoduje s FOGLEM (2007), že nadřazený pes pokládá krk a plece podřízeného. V rozporu s FOGLEM (2007) se neprojevuje přímým pohledem na protivníka. V souladu s MIKULICOU (1991) Dasty neprováděl vůči Ronymu nebo Bakovi jako projev nadřazenosti samčí pářící postoj. Dasty se pokouší o nadřazenost jak s Ronym, tak s Bakem, protože se jedná o dominantního jedince a chce být na vrcholu žebříčku sociální hierarchie.

Dominance se u Ronyho shoduje s ABRANTESEM (2007) zvedlou hlavou k Dastymu. S FOGLEM (2007), že pokládá hlavu na Dastyho krk. V souladu s MIKULICOU (1991) chybí samčí pářící postoj. U Baka se o nadřazenost nepokusil ani náznakem.

Strach u Dastyho dle ABRANTESE (2007), dle FOGLEHO (2004) ani dle DESENSKÉHO (2008) nikdy pozorován nebyl. Pravděpodobným důvodem je vyrovnaná povaha psa.

U Ronyho se strach projevuje při kontaktu s Dastym i Bakem. V souladu s FOGLEM (2004) Rony kouše při kontaktu s Dastym ze strachu, což je pravděpodobně zapříčiněno malou sebedůvěrou psa. Při společném pohybu s Bakem se Rony schovával za svého pána s ocasem staženým mezi nohama, též FOGLE (2004). Závěrem pokusu mezi Ronym a Bakem byl útěk Ronyho do bezpečí svého kotce.

Submise se u Dastyho dle FOGLEHO (2007) projevila jen slabě, a to ve formě hry. Submise se projevuje v pasivní podřízenosti, kdy si pes lehá břichem nahoru a pasivně se nechává očichávat, v souladu s ABRANTESEM (2007). Toto chování však provádí jen vůči svému sourozenci Ronymu. V případě, že Rony na Dastyho v pozici pasivní podřízenosti zavrčí a vycení zuby, Dasty se okamžitě zvedá ze země nahoru a uskutečňuje na Ronyho dominantní postavení.

U Ronyho se submisivita projevuje dle popisu ABRANTESE (2007) dozadu staženými pysky, aniž by byly vidět zuby, přimhouřené mrkající oči, ploché hladké čelo, příkrčování se, svěšený ocas, někdy stažený mezi nohama.

Při kontaktu Ronyho s Bakem se shoduje popis submisivity dle FOGLEHO (2007). Rony ukazuje své podřízené chování odvráceným pohledem a svěšenými rameny.

U Baka se neprojevila dominance v souladu s ABRANTESEM (2007), FOGLEM (2007) ani MIKULICOU (1991). Byla znatelná ve vztahu k Ronymu tím, že se Rony běžel schovat do bezpečí, přestože Bak neprojevoval žádné viditelné znaky nadřazeného chování.

Strach ani submisivita v souladu s ABRANTESEM (2007) ani FOGLEM (2007) se u Baka neprojevila.

6. ZÁVĚR

K naplnění cílů bakalářské práce „Příspěvek k poznání etologie německého ovčáka“ byli použiti celkem tři psi. Dva pětiletí němečtí ovčáci z vlastního chovu (Dasty a Rony) a třináctiletý kříženec německého ovčáka (Bak). Všichni psi se znali a experimenty probíhaly v teritoriu všech tří psů. Byly vytvořeny modelové situace dle Abrantese (2000), kde byla hodnocena: agrese, dominance, strach a submisivita. K vytvoření těchto metod bylo použito popisu dle Abrantese (2000) a (2007), Fogleho (2004) a dle Mikulici (1991).

Agresivní chování bylo pozorováno ve třech případech. V prvním případě byl důvodem společný aport mezi Dastym a Ronym. Dasty se projevoval agresivně tím, že jako dominantní pes chtěl mít aport pouze pro sebe. Agresi u Ronyho bylo možno pozorovat ve chvíli, kdy se nechtěl vzdát aportu. Ve třetím případě reagoval Bak agresivně na Dastyho. Bak zaútočil ve chvíli, kdy docházelo k ujasňování pozic v žebříčku sociální hierarchie.

K nadřazenému chování došlo ve třech situacích. V jednom případě si Dasty utvrzuje své místo v žebříčku sociální hierarchie s Ronym a v druhém případě s Bakem. Třetí situace se objevuje u Baka a Ronyho. I bez vnějších projevů chování je Bak dominantní.

Strach nebyl pozorován u Dastyho ani Baka. Projevuje se pouze u Ronyho. Cvaká zuby naprázdno před Dastym nebo se schovává před Bakem za svého pána a následně utíká do bezpečí svého kotce.

Podřízenost se objevuje pouze u Ronyho ve dvou případech. V prvním případě s Dastym a ve druhém s Bakem.

Všechny situace bylo možno pozorovat jak v sourozeneckém, tak v nepříbuzenském vztahu. Ve vypjatých situacích se spojují dva sourozenečtí psi (Dasty a Rony) ve smečku proti třetímu psovi (Bakovi).

Grafické znázornění vyjadřuje, že u Dastyho byla pozorována agrese, dominance a submisivita. U Ronyho se vytvořila agrese, dominance, strach a submisivita. Bak se projevil jen agresivně.

Kříženec německého ovčáka se nehodlá podříditi ani v případě, že na něj útočí smečka dvou mnohem silnějších německých ovčáků.

Jednotlivé experimenty byly natočeny kamerou JVC Everio GZ-MG57 s rozlišením 5,37 megapixelu s CCD snímačem. Z nafilmovaného videa byly vytvořeny

videosekvence a z těch následně fotografie. Vlastní pozorování trvalo v rozmezí od 30 – 120 minut po dobu cca 2 měsíců.

Soužití více psů je vždy problematické. Nezáleží, zda chováme dva psy, psa a fenu či dvě feny. I v případě dvou stejně starých sourozenců (psů) se ani do pěti let věku nevytvořila pevná sociální hierarchie a neustále dochází k porovnávání sil ve formě soubojů. Bez dozoru člověka musí být v oddělených kotcích, aby nedocházelo k vážnějším zraněním.

7. POUŽITÁ LITERATURA

1. ABRANTES, R. *Řeč psů : Encyklopedie psiho chování*. České Budějovice : Dona, 2007. 230 s. ISBN 978-80-7322-110-2.
2. ABRANTES, R. *Vývoj sociálního chování psů a dalších šelem psovitých*. České Budějovice : Dona, 2000. 81 s. ISBN 80-86136-61-2.
3. ANONYMUS. *Etologie*. Encyklopedie COJECO [online], c 2000 [cit. 2009-02-22]. Dostupné na WWW:
<http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=25038>
4. BESSANT, NEVILLE, VINER, C., P., B. *Pes pro život : Tuto knihu by určitě rád četl i váš psí miláček*. Plzeň : NAVA, 2007. 180 s.. ISBN 978-80-7211-254-8.
5. CARLSON, GREEN, J., R. *Hodný pes - nemožné chování : Abecední průvodce problémovým chováním vašeho psa*. Praha : Práh, 1995. 224 s. ISBN 80-85809-37-0.
6. COREN, S. *Intelligence psů : Průvodce myšlením, emocemi a vnitřním životem našich psích společníků*. Praha : Práh, 2007. 320 s. ISBN 978-80-7252-186-9.
7. DESENSKÝ, R. *Jak poznat psí duši : Zkušenosti a rady ověřené dlouholetou praxí*. Praha : XYZ, s. r. o., 2008. 301 s. ISBN 978-80-7388-073-6.
8. FOGLE, B. *Všechno o výcviku psa : Kompletní kniha o výchově psů všech plemen a každého věku*. Praha : Ottovo nakladatelství, s.r.o., 2004. 125 s.
9. FOGLE, B. *PES věrný přítel : příručka pro chovatele*. Praha : Euromedia Group, k.s., 2006. 288 s. ISBN 80-242-1417-2.
10. FOGLE, B. *Kdyby váš pes mohl mluvit : příručka pro výcvik lidí*. Praha : Euromedia Group, k.s., 2007. 160 s. ISBN 978-80-242-1884-7.
11. KOFLER, WEGLER, K, M. *Náš pes : Vhodně chovat, Zdravě krmit, Správně porozumět*. Praha : Vašut, 2007. 127 s. ISBN 978-80-7236-451-0.
12. LORENZ, K. *Základy etologie : Srovnávací výzkum chování*. Praha : Academia, 1993. 254 s. ISBN 80-200-0477-7.

13. MASSON, J. M. *Psi v lásce nikdy nelžou*. Praha : Rybka Publishers, 1999. 270 s. ISBN 80-86182-88-6.
14. MIKULICA, V. *Poznej svého psa*. Most : Dialog, 1991. 312 s. ISBN 80-85194-26-0.
15. VESELOVSKÝ, Z. *Vždyť jsou to jen zvířata*. Praha : Mladá fronta, 1974. 296 s. , 48. ISBN 23-111-74.
16. VOŘÍŠKOVÁ a kol., J. *Etologie hospodářských zvířat*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2001. 168 s. ISBN 80-7040-513-9.

PŘÍLOHOVÁ ČÁST

Dasty

obr.č. 37

foto autorka

Rony

obr.č. 38

foto autorka

Bak

obr.č. 39

foto autorka

Dasty a Rony spolu

obr.č. 40

foto autorka